

Mladi i demokratska kontrola sektora bezbednosti

Centar za istraživanje javnih politika,

Beograd, jun 2015. godine

www.publicpolicy.rs; office@publicpolicy.rs

Centar za istraživanje javnih politika je stručno nestranačko udruženje osnovano 2010. godine zarad istraživanja i podsticanja diskusije o aktuelnim aspektima konkretnih javnih politika u kontekstu demokratskog odlučivanja, kao i u cilju procene efekata tih politika na unapređenje ljudske bezbednosti. Prioritet CENTRA su analize uticaja bezbednosnih i socio-ekonomskih javnih politika na različite ranjive grupe i njihovo učešće u formulisanju tih politika.

Projekat *Lokalni bezbednosni problemi mladih i demokratska kontrola sektora bezbednosti* podržalo je Odeljenje za demokratizaciju Misije OEBS-a u Srbiji.

SAŽETAK

Problemi ljudske bezbednosti mladih, kao društvene grupe koja čini 20% stanovništva Srbije, često ostaju bez adekvatnog odgovora od strane donosilaca odluka, kako u lokalnim zajednicama, tako i na nacionalnom nivou. Ova društvena grupa nije na adekvatan način uključena u procese kreiranja javnih politika i nadzora i evaluacije nad njihovom primenom. To je posebno slučaj sa politikama koje se formulišu u okviru sektora bezbednosti. S druge strane, istraživanje ukazuje da mladi ipak imaju više poverenja u bezbednodne institucije nego u rad Narodne skupštine i političkih partija. Centar za istraživanje javnih politika sproveo je projekat „Lokalni bezbednosni problemi mladih i demokratska kontrola sektora bezbednosti” kako bi se ispitali bezbednosni problemi mladih u Požarevcu, Čačku i Zrenjaninu, doprinelo izgradnji njihovog znanja o demokratskoj kontroli sektora bezbednosti, ali i omogućila direktna komunikacija mladih, lokalnih organa i narodnih poslanika iz ove tri sredine, koji su članovi skupštinskih odbora zaduženih za nadzor rada sektora bezbednosti.

Istraživački tim CENTRA sproveo je fokus grupe i radionice sa blizu 70 učesnika i učesnica, i to sa punoletnim srednjoškolicima i srednjoškolcima, koji stiču pravo glasa i samim tim prilikom da direktno učestvuju u političkim procesima, kao i sa predstavnicima lokalnog civilnog društva, koji se u svakodnevnom radu bave položajem, problemima i ljudskom bezbednošću mladih u ovim sredinama. Razgovaralo se o *ljudskoj bezbednosti, bezbednosti mladih u lokalnoj zajednici, sektoru bezbednosti, lokalnim institucijama koje se bave bezbednošću, demokratskoj i parlamentarnoj kontroli sektora bezbednosti i učešću mladih u formulisanoj bezbednosnih politika.*

Razgovori sa ove dve grupe učesnika/ca pokazali su da se mladi muškarci i žene većinom osećaju bezbedno u svojim lokalnim zajednicama, posebno u poređenju sa nekim drugim većim gradovima u Srbiji. Kontradiktorno, oni ipak prepoznaju širok spektar problema koji utiču na njihovu bezbednost u lokalnoj zajednici. Mnogi od ovih problema su zajednički za sve tri sredine: prisustvo kriminala, nasilja (fizičkog, psihičkog, vršnjačkog, porodičnog), zloupotrebe droge i alkohola, prostitucije, delatnosti sekta, diskriminacije po različitim osnovama (pol, religija, etnička pripadnost), huliganizma, nebezbednosti na internetu i u saobraćaju, ali takođe i nedovoljno uvažavanje ličnog stava i slobode iznošenja mišljenja, urušen sistem vrednosti, siromaštvo, nezaposlenost, korupcija i politizacija. Pored ovih zajedničkih problema, mladi u Požarevcu posebno su naglasili značaj mogućnosti zloupotrebe ličnih podataka, dok su u Čačku u prvi plan istaknuti nedostatak kulturnih i ostalih sadržaja, ali i utisak da se oni i njihovi problemi jako retko nalaze na dnevnom redu lokalnih vlasti. U Zrenjaninu su kao specifični problemi bezbednosti prepoznati loš kvalitet vode, vodosnabdevanje i veliko zagađenje.

Policija se najčešće navodi kao akter zadužen za lokalnu bezbednost. Kao važni akteri vide se i centri za socijalni rad i obrazovne ustanove, što je u skladu sa proširenim shvatanjem bezbednosti u okviru koncepta ljudske bezbednosti. Ipak, mladi smatraju da postoji velika potreba za dodatnim razvojem preventivnog rada u lokalnoj zajednici, što bi doprinelo sprečavanju velikog broja problematičnih pojava. Naglasak na preventivnom radu ne odnosi se samo na policiju, već i na organe lokalne samouprave. S druge strane, među mladima preovlađuje utisak da se gradske vlasti ne bave problemima ova društvene grupe, kao i nedovoljna informisanost o postojećim organima zaduženim za lokalnu bezbednost (lokalnim savetima i odborima za bezbednost). Ova neinformisanost doprinosi osećaju nebezbednosti, kao i stavu da institucije ili ne rade, ili nedovoljno dobro rade svoj posao. Neefikasnost i nedostupnost lokalnih institucija, komplikovanost procedura i pojava korupcije, takođe se vide kao značajni problemi kada su u pitanju lokalni organi.

Neki od bezbednosnih problema u lokalnim zajednicama – kriminal, korupcija, urušen sistem vrednosti, zagađenje – prepoznati su i na nacionalnom nivou, kao pretnje bezbednosti države. Dodatno, kada se govori o državnoj bezbednosti, mladi iz Požarevca, Čačka i Zrenjanina izdvajaju i kosovsko pitanje, „Veliku Albaniju” i nerešene probleme sa susedima. Kao najveći bezbednosni problem države u sva tri grada označen je slab međunarodni položaj i uticaj Srbije. Prema mišljenju mladih, regionalne i međunarodne okolnosti uslovljavaju da se država Srbija ne pita o svojoj međunarodnoj poziciji, te da se, samim tim, mnoge spoljnopolitičke odluke ne donose autonomno.

Slično situaciji na „lokalu”, mladi nisu dovoljno informisani o institucijama zaduženim za bezbednost na nivou države. Tako se, na primer, komunalna policija često vidi kao akter sektora bezbednosti, dok je primetan i izrazito negativan stav prema reformama preuzetim u okviru sistema odbrane i profesionalizaciji Vojske Srbije. Narodnu skupštinu pretežno vide kao mesto sukobljavanja partijskih i ličnih interesa, a ne kao most između građana i procesa kreiranja javnih politika što bi trebalo da bude. Političke elite uopšte posmatraju se kao izdvojene od građana, a „obični ljudi” nemaju mogućnost uticaja na donošenje odluka. Usled toga minimalne su i mogućnosti za demokratsku kontrolu nad sektorom bezbednost. Kao važni akteri u ovom procesu vide se civilno društvo i mediji, uz istovremeno vrlo negativno mišljenje o načinima na koje mediji (ne) izveštavaju o važnim društvenim temama. Tabloidizacija medija označena je kao veliki društveni problema i prepreka sprovođenju demokratske kontrole.

Početa pretpostavka istraživačkog tima CENTRA da učesnici/e iz grupe lokalnih aktivista bolje poznaju lokalne i državne institucije, kao i moguće puteve demokratske kontrole, potvrđena je tokom fokus grupa i radionica. Ipak, ukupan zaključak je da neophodnost kontinuiranog rada na informisanju i edukaciji građana i građanki o mogućnostima koje im stoje na raspolaganju kada je u pitanju uticaj na kreiranje javnih politika. To potvrđuje i činjenica da srednjoškolci i srednjoškolke, učesnici/e projekta CENTRA, uglavnom nisu upoznati sa delokrugom rada nezavisnih državnih organa. U izvesnom broju slučajeva prepoznaju samo imena ličnosti koje obavljaju ove funkcije, ali ne i sam organ.

U drugom delu projekta, CENTAR je doprineo uspostavljanju direktne komunikacije između narodnih poslanika iz tri lokalne sredine i njihove baze. U okruglim stolovima učešće je uzelo preko 70 učesnika/ca: poslanici i poslanice Narodne skupštine RS i Skupštine AP Vojvodina, najviši predstavnici gradskih vlasti, predstavnici lokalnih saveta i odbora zaduženih za bezbednost u zajednici, centara za socijalni rad, nezavisnih državnih organa, obrazovnih ustanova, lokalnih kancelarija i saveta za mlade, ali i predstavnici/ce lokalnog civilnog društva, učesnici/ce fokus grupa i radionica CENTRA, kao i veliki broj lokalnih, regionalnih i nacionalnih medija. Cilj okruglih stolova bilo je formulisanje preporuka za poboljšanje bezbednosti mladih, a one su usmerene ka različitim lokalnim i nacionalnim akterima. Lokalni organi, pre svega, treba konstantno da rade na poboljšavanju mogućnosti i proširivanju sadržaja za mlade. Takođe, treba dosledno da ispunjavaju mere predviđene važećim lokalnim akcionim planovima za mlade koje su u vezi sa bezbednošću, odnosno da u buduće LAP-ove uvrste ovakve mere. Osim jačanje preventivnog rada u zajednici, učesnici/ce fokus grupa i radionica CENTRA takođe su ukazali na potrebu osnaživanja lokalnih ustanova značajnih za poboljšanje položaja najugroženijih predstavnika mladih (svratišta, narodne kuhinje), i uspostavljanja lokalnih nezavisnih organa za zaštitu prava građana (lokalni ombudsman). Za poboljšanje lokalne bezbednosti mladih od najvećeg značaja je i pronalaženja modaliteta za uključivanje njihovih predstavnika, i posebno mladih predstavnika manjinskih grupa, u rad lokalnih tela zaduženih za bezbednost (saveta i odbora za bezbednost). S druge strane, neophodno je održavanje stalne direktne komunikacije narodnih i pokrajinskih poslanika, članova odbora zaduženih za pitanja bezbednosti, sa svojom lokalnom bazom. Na kraju, civilno društvo takođe može dati doprinos u ovom procesu, kroz aktivno uključivanje u rad saveta i odbora za bezbednost, i kroz čvršće povezivanje i zajedničko nastupanje. Doprinos medija ogleda se, pre svega, u nezavisnom i kritičkom praćenju aktivnosti koje lokalna samouprava i lokalne bezbednosne institucije preduzimaju na planu poboljšanja položaja mladih, ali i u promovisanju „dobrih primera” i uspeha mladih.

ČIME SE OVAJ PROJEKAT BAVI I ŠTA SMO ŽELELI DA POSTIGNEMO?

Mladi su društvena grupa koja predstavlja oko 20% stanovništva Srbije i suočava se sa mnogobrojnim izazovima, od siromaštva, problema u obrazovanju i na tržištu rada, do diskriminacije, (ne)bezbednosti na internetu i isključenosti iz procesa donošenja odluka. Zbog toga je jedan od ciljeva nove Nacionalne strategije za mlade aktivno učešće mladih žena i muškraca u društvu, kao i stvaranje uslova za razvijanje bezbednosne kulture.

Projekat *LOKALNI BEZBEDNOSNI PROBLEMI MLADIH I DEMOKRATSKA KONTROLA SEKTORA BEZBEDNOSTI* usmeren je ka jačanju saradnje između države i civilnog društva u prepoznavanju ključnih problema bezbednosti sa kojima se mladi suočavaju na lokalnom nivou. Želeli smo da doprinesemo izgradnji znanja o demokratskoj kontroli sektora među mladima i direktnoj komunikaciji mladih, lokalnih vlasti i narodnih poslanika, sa idejom da zajednički ponudimo preporuke za jačanje poverenja mladih u institucije i poboljšamo njihovu participaciju.

U prvoj, istraživačkoj fazi rada bavili smo se procenivanjem njihovog viđenja sopstvene bezbednosti, poznavanja sektora bezbednosti i razumevanja sopstvene uloge u demokratskoj kontroli rada sektora bezbednosti. U tri lokalne sredine – Požarevac, Čačak i Zrenjanin – organizovali smo **grupne intervjuje (fokus grupe)** sa srednjoškolicima i srednjoškolkama, kao i sa predstavnicima i predstavnicama lokalnog civilnog društva

o sledećim temama: *ljudskoj bezbednosti, bezbednosti mladih u lokalnoj zajednici, sektoru bezbednosti, lokalnim institucijama koje se bave bezbednošću, demokratskoj parlamentarnoj kontroli sektora bezbednosti i učešću mladih u formulisanoj bezbednosnoj politici*. Ova metoda podrazumeva mali broj učesnika, ali učešće visko stručnih osoba koje vode razgovore, a otvoren dijalog i pristup temi doprinose produbljenom sagledavanju percepcija i stavova.

Organizovali smo i **celodnevnu radionicu** „Mladi i demokratska kontrola sektora bezbednosti“, sa ciljem da mladima prenesemo znanja o ljudskoj bezbednosti i demokratskoj kontroli sektora bezbednosti, sa tematskim oblastima *Bezbednost i sigurnost u lokalnoj zajednici i Sektor bezbednosti i građani – ko koga kontroliše*. Poseban segment rada posvećen je aktuelnim temama – ulozi medija u demokratskoj kontroli sektora bezbednosti (u Požarevcu) i temiposedovanja oružja i nedavno završene akcije predaje i legalizacije oružja (u Čačku i Zrenjaninu). **CD sa nizom priloga na ove teme**, od novinskih tekstova do stručnih analiza, pripremljen je za sve učesnike i učesnice.

Projekat je podržalo **Odeljenje za demokratizaciju Misije OEBS u Srbiji**, u godini kada su mladi i njihova uloga jedan od prioriteta predsedavanja Srbije OEBS-om.

LJUDSKA BEZBEDNOST podrazumeva ne samo fizičku bezbednost, već i mogućnost pojedinaca da nesmetano rade na ostvarivanju svojih potencijala i žive dostojan život. Često se izučava u odnosu na lokalnu zajednicu.

REFORMA SEKTORA BEZBEDNOSTI je proces adaptacije aktera sektora bezbednosti kako bi sekor efikasno i efektivno pružio ljudsku i državnu bezbednost u okvirima demokratske vladavine.

DEMOKRATSKA CIVILNA KONTROLA podrazumeva odgovornost bezbednosnih institucija prema građanima, a sprovodi se preko niza aktera: civilne i izvršne vlasti, parlamenta, nezavisnih institucija, stručnih organizacija, medija i raznih udruženja građana.

IZVEŠTAJ POŽAREVAC

KO SE BAVI MLADIMA I BEZBEDNOŠĆU U POŽAREVCU?

U Požarevcu je 2008. godine osnovan **Savet za mlade**, kao telo Skupštine grada od 9 članova, koji se biraju iz reda građana, stručnjaka, predstavnika udruženja, školskih parlamenata i drugih javnih službi. Takođe, jedan član Gradskog veća u svom resoru ima i brigu o omladini, sportu i saobraćaju. Od 2009. postoji i **Kancelarija za mlade**.

Lokalni akcioni plan (LAP) za mlade za period 2010 – 2013 produžen je do 2015. Među ključnim oblastima LAP-a su socijalna politika i bezbednost mladih, informisanje i obrazovanje, kao i aktivizam mladih, a u sklopu izrade LAP-a

POŽAREVAC

Administrativni, kulturni, privredni centar Braničevskog okruga
75334 stanovnika (52% žena, 48% muškaraca)
Mladi (15-29) čine 18,4% - 49,7% ž, 50,3% m
Prosečna starost stanovništva 42 godine
Stopa nezaposlenosti 17% - ispod prosečne stope
Prosečna neto zarada 36831, ispod republičkog proseka
Ispod proseka pocenat srednje i visoko obrazovanih (14%)
Očekivano trajanje života 74 godine
Izrazito nizak broj lekara (47 na 100.000 stanovnika)
Osuđeni počinioi krivičnih dela 1,02% značajno iznad proseka
Samo 29,41% odbornika u lokalnoj skupštini su žene

sprovedeno je istraživanje potreba koje je obuhvatilo 500 mladih stanovnika/ca Požarevca. Prema nalazima ovog istraživanja, jedna trećina mladih u Požarevcu oseća se bezbedno, a za povećanje osećaja bezbednosti posebno je važno bolje funkcionisanje sektora bezbednosti, smanjenje korupcije i edukacija mladih u ovoj oblasti. Među planiranim merama i aktivnostima su jačanje međusobnog poverenja mladih i sektora bezbednosti kroz edukativne radionice i medijske kampanje, kao i uspostavljanje Protokola o saradnji na nivou lokalne zajednice. Od značaja za

položaj mladih su i Sociorehabilitacioni klub za decu i mlade (funkcioniše od 2009), Savet za rodnu ravnopravnost (2005), a pri Domu zdravlja postoji Savetovalište za mlade. Doneti su Strategija razvoja sporta 2011-2013, Akcioni plan za unapređenje položaja Roma 2011-2015, LAP za unapređenje položaja izbeglih, interno raseljenih lica i povratnika po readmisiji 2015-2018, kao i LAP za rodnu ravnopravnost i unapređenje položaja žena 2015-2017.

Gradska opština Kostolac nema u sastavu svog veća člana zaduženog za resor mladih, a postoji Savet za rodnu ravnopravnost i očekuje se formiranje KZM.

U okviru Skupštine grada Požarevca formiran je 2013. **Odbor za bezbednost** grada sa 22 člana, među kojima su predstavnici lokalne samouprave, policije, mesnih zajednica, obrazovno-vaspitnih institucija, kao i predstavnik Komande garnizona u Požarevcu. Aktivnosti Odbora usmerene su na smanjenje kriminaliteta, borbu protiv korupcije, narkomanije i drugih oblika zavisnosti, borbu protiv trgovine ljudima, povećanje bezbednosti dece i omladine.

MIŠLJENJA MLADIH U POŽAREVCU O LOKALNOJ BEZBEDNOSTI I DEMOKRATSKOJ KONTROLI

Izvori ugrožavanja bezbednosti lokalne zajednice: kriminal, sekte, narkomanija, alkoholizam, prostitucija, diskriminacija (po osnovu pola, vere, nacionalnosti), nepoštovanje ličnog stava, nedovoljan aktivizam mladih – nedovoljna informisanost, nasilje (fizičko, seksualno, psihičko, emocionalno, među vršnjacima, porodično), ugrožena poverljivost i zaštita ličnih podataka, saobraćaj, noćni izlasci, trgovina ljudima, krađe, fizička (ne)bezbednost, internet kriminal, huliganizam navijačkih grupa, siromaštvo, politizacija, poremećen sistem vrednosti, korupcija, manjak ekološke svesti, loša komunikacija u porodici i školi, maloletnička delinkvencija, nedostatak informacija o „drugima“, apatičnost.

Problematicni prostori u Požarevcu: Čačalica, Hipodrom, Bambi park, prostor oko zatvora, Betonjerka, Železnička stanica, industrijska zona, okolina Politehničke škole.

Ustanove i organizacije zadužene za bezbednost lokalne zajednice: policija, vojska, centar za socijalni rad, zatvor, sudstvo, gradska uprava, hitna pomoć, psihološko savetovalište, škole, Savet za bezbednost.

Ustanove koje nedostaju: lokalni zaštitnik građana, grupe za zaštitu potrošača, akcioni plan za bezbednost mladih, prevencija maloletničke delinkvencije, udruženja mladih, centri za zbrinjavanje mentalno obolelih i beskućnika.

Pretnje bezbednosti Srbije: kriminal, Velika Albanija, korupcija, narkomanija, geostrateški položaj Srbije, (pozitivna) diskriminacija, rodna neravnopravnost, nizak obrazovni nivo stanovništva, sniženi moral, poremećen sistem vrednosti, susedi.

BEZBEDNOST U LOKALNOJ ZAJEDNICI – STAVOVI UČESNIKA/CA

ŠTA JE BEZBEDNOST?

Učesnici/ce uviđaju da pojmovi bezbednosti i ljudske bezbednosti mogu obuhvatiti različite oblasti života, od fizičke bezbednosti do shvatanja ovog pojma kroz prizmu zaštite ličnih prava. Pri tome je posebno naglašena sloboda govora kao nužan preduslov ličnog osećaja sigurnosti, kao i zaštita ličnih podataka: „*Bezbednost za mene znači fizičku bezbednost, psihološku bezbednost, nenarušavanje telesnog integriteta, imovine.*“; „*Bezbednost je sloboda govora bez posledica.*“; „**Bezbednost znači da čovek može da kaže svoje mišljenje a da zbog toga ne bude napadnut.**“; „*Više se ne brinem za fizičku bezbednost, ona postoji, ali u vremenu u kojem živimo, bezbednost je više „internet paranoja“.* Kontekst lokalne zajednice takođe se prepoznaje kao vrlo značajan: „**Ljudska bezbednost je koncept okrenut pojedincu u sredini u kojoj živi.**“; „*Bezbednost podrazumeva stvaranje boljeg okruženja za porodicu, za život.*“

Učesnici/e nisu znali da li je na području grada Požarevca sprovedeno istraživanje o ljudskoj bezbednosti. Sagledavanja opšteg stanja bezbednosti u gradu sprovedeno je prilikom izrade LAP-a za mlade, ali se, prema saznanjima učesnika/ca, pitanjima ljudske i bezbednosti lokalne zajednice nije bavila nijedna organizacija.

ŠTA JE BEZBEDNOSNI PROBLEM U POŽAREVCU?

Kao pretnje svojoj bezbednosti srednjoškolci i srednjoškolke pre svega ističu **prisustvo narkomanije i alkoholizma** u lokalnoj sredini, posebno u kontekstu noćnih izlazaka, pri čemu se slažu da su ovi problemi više zastupljeni među osnovnoškolskom populacijom (učenicima 7. i 8. razreda) nego među srednjoškolcima. Pojava koju takođe vide kao vrlo značajnu jeste **položaj romske populacije**, kako u Požarevcu, tako i na nivou države, a koji oni percipiraju kao **povlašćen**. Naime, smatraju da njihovi vršnjaci i vršnjakinje romske nacionalnosti zbog mera pozitivne diskriminacije lakše upisuju željene škole i fakultete, te primećuju i pojavu da se pojedinci deklariraju kao Romi da bi stekli određene beneficije. Tako, jedan učesnik navodi da se izvestan broj srednjoškolskih profesora deklarirao kao Romi da bi na taj

način zadržali posao, a jedna učesnica ističe da je njenoj porodici savetovano da njenog brata prijave kao pripadnika romske nacionalnosti kako bi dobio beneficije u svojoj školi. Usled toga se osećaju obespravljeno i nesigurno: „*Sad ja, koji sam Srbin, mogu da dobijem otkaz zato što je on Rom i zato što ima više prava. Akoje već demokratija, treba da budemo svi jednaki.*”

Ostale pojave koje ugrožavaju bezbednost mladih u Požarevcu su i pojave **nasilja navijačkih grupa, socijalne razlike i siromaštvo, nebezbednost u saobraćaju, kao i nepostojanje pozitivnih uzora za mlade i/ili organizovanih edukativnih sadržaja** usled čega su mladi neretko prepušteni sami sebi ili ulici. Na bezbednost, prema učesnicima, utiče i **neefikasnost lokalnih institucija**, posebno onih zaduženih za bezbednost, a aktivisti i aktivistkinje naveli su i **prisustvo korupcije**, posebno u okviru zdravstvenih i obrazovnih institucija, i nekih javnih gradskih preduzeća: „*Onih 100 gr kafe odavno se pretvorilo u 200 gr kafe i čokoladu, bez koje se ne polazi nigde po papir, potvrdu ili uverenje.*” Usled komplikovanih procedura, ljudi na ovaj način traže alternativne puteve da ih zaobiđu.

Učesnici/e ne vide da je Požarevac drugačiji u odnosu na druge sredine u Srbiji kada su problemi u vezi sa bezbednošću u pitanju, niti da se javljaju neke karakteristične pojave i problemi.

DA LI SE OSEĆAJU BEZBEDNO U POŽAREVCU?

Srednjoškolci i srednjoškolke uglavnom navode da se osećaju bezbedno u svom gradu, iako se slažu da postoji dosta problema koji utiču na bezbednost mladih. Muškarci se osećaju bezbednijim nego devojke, dok se svi slažu da je osećaj bezbednosti slabiji uveče i u nekim delovima grada koji su neosvetljeni i gde se okupljaju određene grupe koje učesnici/e fokus grupe vide kao problematične – narkomani, navijači, pripadnici romske nacionalnosti. Smatraju da je Požarevac bezbedniji od nekih većih sredina, na primer Beograda, a pravi se razlika i između ruralnih i urbanih sredina, gde se ove prve vide kao bezbednije. Većina učesnika ipak pokazuje želju da napusti Požarevac, ali i Srbiju.

U svojim školama uglavnom se osećaju značajno bezbednije nego na ulici. Ipak, učesnici/e smatraju problematičnim to što jedan školski policajac radi u više škola istovremeno, pri čemu više pažnje posvećuju osnovnim školama u kojima su angažovani: „*U mojoj školi desio se incident. Pošto je srednja škola, smatra se da nije potrebno da policajci budu non-stop u školi. Mi imamo školskog policajca koji radi u tri škole i uglavnom je u osnovnim školama, i mi smo imali dosta sednica sa parlamentom što se tiče toga i od tada sam ja viđala policajca dosta puta u školi. Ali je potrebno da se nešto desi da bi se preduzelo nešto, to je ono što nije dobro.*” Fizičko nasilje u školama nije toliko zastupljeno, mada učesnici navode da se dešavaju „zakazane tuče”, i među mladićima i među devojka, ponekad i u krugu škole. Čini se da ih više brine verbalno nasilje u školi, među profesorima, na relaciji profesor – učenik, kao i u drugim institucijama i medijima: „*Ali toga ima svuda! Na televiziji, u skupštini.*” S druge strane, mogu se obratiti za podršku u školi, uglavnom kod svojih razrednih starešina i školskih pedagoga, a postoji i dobra saradnja sa učeničkim parlamentima. Navode sumnju u pojavu korupcije u nekim od škola, što utiče na njihovo funkcionisanje.

KO SE BAVI BEZBEDNOŠĆU U LOKALNOJ ZAJEDNICI I KOJA SU OČEKIVANJA OD OVIH AKTERA?

Srednjoškolci i srednjoškolke navode da nisu sigurni koje lokalne institucije treba da se bave njihovom bezbednošću i zapravo ne osećaju da je to pitanje ikome na agendi. Uzrok tome vide i u pasivnosti institucija: „*Možda postoje neke institucije koje se bave našom bezbednošću, ali nisu aktivne, niko to ne zna, to se ne promovise, i verujem da ni oni ništa ne rade.*”, ali i u neinformisanosti mladih i stanovništva uopšte: „*Greška je u tome što mnogi mladi, a i stariji, ne znaju za njihovo postojanje i zato trpe nasilje i prihvataju ga kao deo svakodnevnog života, kao nešto što je normalno, je im nije podignuta svest o tome.*”

Posebno ističu sumnju u to da se organi lokalne samouprave bave bezbednošću mladih, kao i mladima uopšte: „*Mislim da su mladi tema gradskih vlasti samo kada štrajkuju škole.*” Policija se smatra ključnim akterom pružanja bezbednosti na lokalnom nivou, a tokom fokus grupe sa srednjoškolcima/kama postignuta je pretežna saglasnost da

su policijski službenici prisutni na ulicama u značajnoj meri. Ipak, nekoliko učesnika/ca fokus grupa imalo je zamerke na rad pojedinih lokalnih policijskih službenika uglavnom zbog neprofesionalnog i/ili neadekvatnog ponašanja policijskih službenika prilikom primene ovlašćenja kome su prisustvovali.

Aktivisti i aktivistkinje opisali su Požarevac kao sredinu koja se ne razlikuje od drugih sredina u Srbiji kada je postupanje lokalnih institucija u pitanju. Naglašeno je nepoverenje u institucije i sporost sistema. Među razlozima su komplikovanost procedura, usled čega su građani prinuđeni na korišćenje ličnih poznanstava, kao i nedovoljna komunikacija između građana i institucija, posebno bezbednosnih i lokalne samouprave.

STAVOVI MLADIH O BEZBEDNOSTI SRBIJE I DEMOKRATSKOJ KONTROLI

Kada je u pitanju državna bezbednost, učesnici/e smatraju da Srbija nije bezbedna država. Pri tome srednjoškolci i srednjoškolke posebno iznose stav da se Srbija kao mala država ne pita o svojoj poziciji u međunarodnim odnosima, već se isključivo upravlja prema zahtevima velikih i moćnih: *„I sad ako hoćemo da uđemo u EU, imamo zadate uslove, mi se tu ne pitamo baš mnogo.”* Kao glavni bezbednosni problem Srbije prepoznat je kriminal, a srednjoškolci/ke kao najugroženiju društvenu grupu u Srbiji vide same Srbe, upravo zbog toga što percipiraju da su neke manjine povlašćene. Takođe, jedna od učesnica ističe i da su žene u Srbiji u znatno lošijem položaju od muškaraca, između ostalog i kada je u pitanju bezbednost. Naglašena je odgovornost političkih elita za takvu situaciju: *„Ali za to je kriva politika i oni su dozvolili da se to radi, narod je ogorčen na sve koji rade u državnoj službi.”*; *„Naši vrhovi ne vode računa o tome šta je najbolje za narod.”*

KO OMOGUĆAVA NACIONALNU BEZBEDNOST I NA KOJI NAČIN?

Problem neinformisanosti srednjoškolaca/ki o bezbednosnim službama javlja se i kada se govori o akterima bezbednosti na državnom nivou, a podeljena su mišljenja o tome da li građani treba da budu informisani od strane tih službi o njihovoj delatnosti, ili treba da sami pokažu inicijativu da se informišu: *„Ja smatram da učenici u školama moraju da budu informisani od strane profesora ili ljudi koji rade u tim službama.”*; *„Trebalo bi mi sami da nađemo neke izvore informacija jer od medija nećemo čuti ono što je nama potrebno, već neke nebitne informacije.”* Iz ovakvog nepoznavanja rada i delatnosti institucija može proizaći i osećaj nebezbednosti: *„S obzirom da nisam čula za većinu tih organizacija i institucija koje se bave bezbednošću, ne ulivaju mi nikakvu sigurnost jer, samim tim što nikad nisam čula za njih, to znači da ne rade svoj posao kako treba.”*

Među akterima zaduženim za bezbednost države prevashodno su navedeni akteri poput nevladinih organizacija i Crvenog krsta, a tek potom policija i Vojska. Uzrok tome može biti i stav da Srbija praktično i ne poseduje vojsku: *„Vojska nije na tom nivou na kom bi možda trebalo da bude jer se tome ne pridaje dovoljno značaja. Jer mi smo mala država i mala vojska, šta u stvari možemo i da uradimo da bismo se odbranili?”*

KO ZASTUPA INTERESE GRAĐANA I KONTROLIŠE SEKTOR BEZBEDNOSTI?

Učesnici/e iznose mišljenje da se Narodna skupština ne bavi njihovom bezbednošću, a prema radu ove institucije uglavnom imaju kritički stav i ovu instituciju vide, pre svega, kao mesto stranačkih i ličnih sukobljavanja. Takođe, smatraju da na rad Narodne skupštine građani nemaju nikakav uticaj: *„Kada bi u Skupštini sedeli samo obični građani, možda bi to bilo drugačije.”* O nedovoljnoj informisanosti svedoči i činjenica da je u grupi srednjoškolaca/ki samo jedan učesnik naveo da zna da u Narodnoj skupštini ima poslanika koji dolaze iz Požarevca. Aktivisti i aktivistkinje su svoje predstavnike u republičkoj skupštini prepoznali kao „most” između lokalne zajednice i svih drugih državnih i nezavisnih organa koji mogu i treba da štite njihova prava. S druge strane, ukazali su i na potrebu rešavanja problema uspostavljanja komunikacije i ostvarivanja direktnog kontakta sa narodnim poslanicima

kojima bi mogli da ukažu na konkretne probleme i potrebe mladih, ali i na probleme u funkcionisanju pojedinih institucija zaduženih za bezbednost.

Iskazano je veliko nezadovoljstvo stanjem u medijima i načinom na koji mediji izveštavaju. Dok je, s jedne strane, prisutan stav da nema slobodnih medija, s druge strane pojedini učesnici naglašavaju da nekim medijima treba ograničiti slobodu s obzirom na neadekvatan način izveštavanja i informacije koje prenose: *„Smatram da bi neki listovi trebalo da budu ugašeni. Većina listova. Zato što su nadohvat mlađoj deci, koja mogu da navuku traumu od onoga što vide tu. I ono što se viđa na TV-u, ne samo posle ponoći nego i pre. Smatram da je to jako nemoralno i da ne treba da bude nadohvat ruke svakom građaninu.”* Mediji se takođe vide kao tabloidni, „dnevno aktuelni“ i politički manipulisani, što im oduzima legitimitet u okviru procesa civilne kontrole sektora bezbednosti.

Srednjoškolci/ke navode da su čuli su za termin „nezavisni državni organi“, ali ne znaju koje su to konkretne institucije, niti šta su im zaduženja. Predstavnic/e lokalnog civilnog društva smatraju da Ombudsman i poverenici nemaju snažan uticaj u okviru kontrole sektora bezbednosti. Oni su takođe izrazili sumnju u mogućnost efikasne civilne kontrole sektora bezbednosti, usled zatvorenosti sektora bezbednosti, kao i zbog razjedinjenosti i neumreženosti organizacija civilnog društva.

IZVEŠTAJ ČAČAK

KO SE BAVI MLADIMA I BEZBEDNOŠĆU U ČAČKU?

Savet za mlade je radno telo Skupštine grada Čačka koje broji devet članova – pet članova Saveta su odbornici Skupštine grada, a četiri člana su iz reda građana. Jedna od oblasti delovanja je i bezbednost mladih. Jedan od članova Gradskog veća zadužen je za oblasti omladine i kulture, a **kancelarija za mlade (KZM)** formirana je u februaru 2013. godine.

ČAČAK

Administrativni, kulturni i privredni centar Moravičkog okruga
115337 stanovnika (51% žena, 48% muškaraca)
Mladi (15-29) su 18% (2% manje nego 2002) 51% m, 49% ž
Prosečna starost stanovništva blizu 39 godina
26% nezaposlenih lica su mladi, 28% stopa nezaposlenosti
Formalnazaposlenost 49,6% je iznad proseka (47,5%)
Prosečaneto zaradaje ispod proseka od 43.932 dinara
8 srednjih škola, 6 visokoškolskih ustanova
Ispod proseka pocienat srednje i visoko obrazovanih
Očekivano trajanje života je 76,24 godina
Nizak broj lekara (59,23 na 100.000 stanovnika)
Osuđeni počinioci krivičnih dela 0,57% - malo ispod proseka
Samo 30,67% odbornika u lokalnoj skupštini su žene

Lokalni akcioni plan za mlade donet je za period od 2014. do 2019, a među glavnim principima su poštovanje ljudskih prava, ravnopravnost, interkulturalizam, dostupnost, saradnja i aktivno učešće mladih. Razvoj bezbednosne kulture mladih postavljen je za jedan od prioriteta LAP-a, a predviđene aktivnosti odnose se pre svega na edukaciju srednjoškolaca i mere prevencije vršnjačkog nasilja. U Čačku postoji i Komisija za ravnopravnost polova i podršku porodici, Savet za zdravlje, Savet za socijalnu zaštitu, a doneti su i Strategija održivog razvoja i Akcioni plan za zapošljavanje.

Jedan od članova Gradskog veća zadužen je za oblast praćenja i unapređenja opšte bezbednosti, a postoji i **Savet za javni red i mir**, kao radno telo Skupštine grada. Za potrebe ovog radnog tela sprovedeno je **istraživanje među čačanskim osnovcima i srednjoškolcima** o njihovom viđenju bezbednosti u gradu, što predstavlja primer dobre prakse i interesa za problem mladih. U okviru Skupštine grada 2012. formiran je i **Savet za bezbednost saobraćaja**.

MIŠLJENJA MLADIH U ČAČKU O LOKALNOJ BEZBEDNOSTI I DEMOKRATSKOJ KONTROLI

Izvori ugrožavanja bezbednosti lokalne zajednice: narkomanija, porodično i vršnjačko nasilje, mobing, kriminal, opšte prisustvo nasilja u društvu, alkoholizam, politika, mržnja, mediji, izostanak adekvatne reakcije lokalnih organa, nedostatak sportskih i kulturnih sadržaja, nedovoljan aktivizam mladih, saobraćaj, elementarne nepogode, psihički bolesnici, maloletnička delinkvencija, huligani, nesavesni građani.

Problematicni prostori u Čačku: Gradska plaža, park kod Tehničke škole, naselje Sibir, prostor oko Ekonomske škole, Gimnazije, Mašinske škole, Ljubić kej, Atenica, Avenija, Mali Voždovac, centar grada, Alvađinica, Košutnjak, područje oko železničke stanice, Spomen park.

Ustanove i organizacije zadužene za bezbednost lokalne zajednice: policija, Vojska, BIA, centar za socijalni rad, zdravstvene organizacije, vaspitno-popravne ustanove, sektor za vanredne situacije, sigurne kuće, škole, porodica, Radiodifuzna agencija, službe za lečenje bolesti zavisnosti, nevladine organizacije, sportska udruženja, lokalna

samouprava, Ministarstvo omladine i sporta, udruženja mladih, ekološka udruženja, psihijatrijske ustanove, Ministarstvo kulture i informisanja, zaštitnik građana.

Usluge koje nedostaju u lokalnoj sredini, a potrebne su: više pešačkih patrola na označenim problematičnim lokacijama, osvetljenje mračnih delova grada, više saobraćajnih patrola na frekventnim mestima u gradu radi pružanja bezbednosti u saobraćaju, aktivno uključivanje lokalne samouprave u rešavanje bezbednosnih problema mladih.

Pretnje bezbednosti Srbije: Kriminal, terorizam, separatizam, Velika Albanija, nezavisnost Kosova, zagađenje životne sredine, politička razjedinjenost, fanatizam/ekstremizam, korupcija, narkomanija, poremećen sistem vrednosti, zemlje sa kojima se Srbija graniči (Hrvatska).

Bezbednošću građana Srbije trebalo bi da se bave: policija, Vojska, žandarmerija, BIA, SAJ, privatne detektivske agencije, državni organi, poverenici (za zaštitu ravnopravnosti i zaštitu informacija od javnog značaja), lokalne vlasti, socijalni radnici, građani, omladina, nevladine organizacije, Crveni krst.

Opravdanost posedovanja oružja u domaćinstvu:

- DA: Zbog osećaja sigurnosti, slavlja, ljubavi prema oružju, nepostojanja obaveznog služenja vojnog roka.
- NE: Mogućnost povređivanja, zloupotreba oružja i neprofesionalno rukovanje prilikom slavlja, neadekvatno čuvanje i skladištenje oružja što može dovesti do (samo)povređivanja.

BEZBEDNOST U LOKALNOJ ZAJEDNICI – MIŠLJENJA UČESNIKA/CA

ŠTA JE BEZBEDNOST?

Učesnici/ce fokus grupa, posebno srednjoškolci, **bezbednost i pojam ljudske bezbednosti** posmatraju kroz fizičku bezbednost: „*To znači da niko ne sme da ugrozi vaš fizički integritet, da se osećate sigurno na ulici, u gradu, u kući*”, odnosno kroz rad nekih institucija bezbednosti: „*Kad se kaže bezbednost, meni padne na pamet državna bezbednost, BIA*”. Bezbednost se vidi i kroz prizmu različitih sloboda – **slobode mišljenja i iskazivanja mišljenja**: „*Ako iskažemo različito mišljenje, da ne budemo ugroženi ako se to nekome ne sviđa*.”; slobode kretanja: „*Sloboda kretanja, sve ostalo su neke visoke politike*.”; slobodnog izražavanja različitosti: „*Osećanje da ste različiti, ali da ste ipak sigurni u svojoj sredini, to je život bez straha*.” Neki od učesnika uviđaju da pojam obuhvata širok opseg oblasti, od socijalne bezbednosti i bezbednosti porodice, do bezbednosti saobraćaja i bezbednosti na internetu.

ŠTA JE BEZBEDNOSNI PROBLEM U ČAČKU?

Učesnici/e smatraju da se Čačak ne razlikuje od drugih sredina u Srbiji, osim u „zaostalosti”: „*Jedina specifičnost Čačka je da je zaostao, zaostao u svakom smislu*”. To posebno naglašavaju srednjoškolci, koji su u velikoj većini izrazili želju da odu iz Čačka jer svoju budućnost ne vide u ovom gradu. Posebno ih pogađa veliki stepen **nezaposlenosti, nedostatak kulturnih i sportskih sadržaja za mlade, kao i nedovoljno ulaganje u obrazovne institucije** (nedovoljan broj visokoškolskih ustanova). Učesnici takođe ne smatraju da u Čačku postoje specifični bezbednosni problemi, a kao glavni problem opazuju izostanak delovanja lokalnih institucija na potencijalno problematične situacije, grupe, pojedince: „*Najveći bezbednosni problem u Čačku je to što se zna šta je ko spreman da uradi, a ništa se ne radi po tom pitanju*.” Kao stalno prisutne pojave i problemi izdvojeni su incidenti sa fizičkim nasiljem u javnim prostorima, neretko i u najužem centru grada (za koje srednjoškolci navode da su sve češći), narkomanija, alkoholizam, navijačke grupe, iako neki od učesnika ističu da je nasilje navijačkih grupa značajno smanjeno tokom poslednjih nekoliko godina. Učesnici naglašavaju da je ključni problem što je alkohol dostupan svima, uprkos zakonskim ograničenjima, i da svi znaju ko su lokalni dileri droge, te je vrlo lako doći do narkotika: „*Problem je što je ta droga svima dostupna. Sad ja da hoću da kupim nešto, znao bih gde*.”

DA LI SE OSEĆAJU BEZBEDNO U ČAČKU?

Učesnici se pretežno osećaju bezbedno u svom gradu, Čačak je, prema njihovom uvidu, **bezbedniji od nekih drugih lokalnih sredina u Srbiji, ali može biti bezbedniji**. „Ja se lično osećam bezbedno, ali mislim da bezbednost u ovom gradu nije na nekom nivou.” Osećaj nebezbednosti javlja se ponekad u noćnim časovima i prilikom povratka kući, te, uglavnom učesnice, navode da preduzimaju „neke mere da bismo povećali sopstvenu bezbednost”, poput vraćanja kući u grupama, taksijem ili sa roditeljima, u slučaju srednjoškolki. Pojedini učesnici smatraju da je Čačak dovoljno „mali“ da možete znati ili pretpostaviti gde su potencijalno opasna mesta i da ih možete izbeći: „Čačak se razlikuje od velikih gradova, kao što je Beograd ili Novi Sad, jer vi tačno znate gde se mogu javiti problemi, zato ta mesta izbegavate.”; „U medijima je ovaj grad predstavljen kao grad kriminalaca. Naslovi u medijima više govore o medijima nego o Čačku. Stalno su komentari o navijačima, alkoholu, narkomaniji.”

Srednjoškolci i srednjoškolke kažu da se svojim školama osećaju bezbedno i da ne vide potrebu za angažovanjem školskih policajaca, ali naglašavaju da je **situacija u nekim drugim školama** (Tehnička, Prehrambeno-ugostiteljska) drugačija: „Moja sestra je u Tehničkoj, tamo se zna, svako ima svog dilera, to se dešava u dvorištu”; „Ja ne znam šta može da uradi školski policajac kad on nema ništa od opreme. Na školskog policajca u Tehničkoj školi su pre godinu dana vadili pištolj, šta je čovek mogao da uradi.”

KAKO POBOLJŠATI BEZBEDNOST?

Naglašena je **potreba za preventivnim radom** i uverenje da bi mnogi problemi (posebno incidenti sa fizičkim nasiljem) mogli biti sprečeni uz pravovremenu preventivnu akciju, kao i saradnju relevantnih lokalnih aktera: „Imali smo slučaj pre par dana da je jedan dečko napadnut iz čista mira. A moglo je to da se spreči da je bila neka patrola ispred.”; „Trebalo bi da se neko potpuno posveti tome, nekako su svi na ostalim stranama. Predstavnici različitih državnih organa treba da se skupe, pa da se uključe u tu akciju.” Istovremeno, naglašeno je i nepoverenje u institucije i njihovo adekvatno funkcionisanje, bilo zbog percepirane korupcije ili neefikasnosti, bilo zbog svesti da čak ni institucije ne mogu da se suprotstave određenim grupama. Navode utisak da su određene grupe ili pojedinci u gradu „povlašćeni” i „zaštićeni” od kažnjavanja i represivnog delovanja: „Mislim da je to zato što ti ljudi koji to rade imaju neke uticajne ljude iza sebe, zaštićeni su.”

Mladi učesnici imaju očekivanja da organa lokalne samouprave treba više da se angažuju kada su problemi mladih u pitanju i stvaranje podsticajnog okruženja za ostanak mladih u Čačku. **Primere nezainteresovanosti** za položaj mladih vide u odlaganju najavljenog susreta predstavnika lokalne samouprave sa mladima u lokalnoj kancelariji za mlade, kao i u činjenici da dve peticije za otvaranje bioskopa koje su organizovali pojedini profesori i učenici Gimnazije nisu naišle na odgovor gradskih vlasti. Lokalna samouprava zato treba **više da uključi građane, a posebno mlade, u proces donošenja odluka na lokalnom nivou**: „Trebalo bi da se i na nivou grada pokreće javna rasprava o donošenju nekih zakona i da građani javno iskažu svoje mišljenje.”

ŠTA SU OČEKIVANJA OD KONKRETNIH AKTERA?

Kada su u pitanju lokalna tela koji se bave mladima i bezbednošću, neki od učesnika pokazuju kritičke stavove: „Kancelarija za mlade služi samo za privid da se nešto radi u ovom gradu, a ne radi se ništa”. Prisutni srednjoškolci rekli su da **nisu upoznati sa postojanjem Saveta za javni red i mir**. Lokalnim organima zamera se i mestimična sporost i neefikasnost u delovanju, posebno u reakcijama službe hitne pomoći ili vatrogasaca. **Centar za socijalni rad** vidi se kao važan akter koji odgovara na brojne probleme u vezi sa ljudskom bezbednošću, ali u okvirima svojih ograničenih kapaciteta: „Centar za socijalni rad je obavezan da se brine o svim aspektima bezbednosti ljudi, ali oni ne mogu da stignu da odgovore na sve zahteve.”

Policija se uglavnom posmatra kao ključni akter zadužen za bezbednost u lokalnoj zajednici, ali posebno srednjoškolci ističu potrebu dodatnog razvoja preventivnog rada policije u zajednici, koji je trenutno po njihovom

uvidu nedovoljan: „*Trebalo bi da se pojača vikendom patrola u gradu, da bude ispred svakog mesta gde može da se izađe detaljan pretres.*” Zajednički stav srednjoškolaca je da bi se osećali bezbednije u svom gradu kada bi bilo više policijskih službenika na ulicama, posebno u kontekstu noćnih izlazaka.

MIŠLJENJA MLADIH O BEZBEDNOSTI SRBIJE I DEMOKRATSKOJ KONTROLI

Nasuprot relativno pozitivnim ocenama bezbednosti u Čačku, stav je da država Srbija nije bezbedna. Dodatno, smatraju da su i na nivou države prisutni isti problemi kao u Čačku, pre svega izostanak reakcije državnih organa na ove probleme, samo u mnogo većem obimu.

KO OMOGUĆAVA NACIONALNU BEZBEDNOST I KAKO?

Akteri koji se bave bezbednošću države za srednjoškolce i srednjoškolke pre svega su institucije „tvrdog jezgra” sektora bezbednosti poput policije, vojske, SAJ i BIA. Odgovori poput – **državna bezbednost, komunalna policija, „federalna policija”** – ukazuju na potrebu većeg informisanja mladih o sektoru bezbednosti i posebno o reformskim procesima u okviru sektora. Dodatno, svi učesnici iz ove grupe smatraju da Srbija praktično i ne poseduje vojsku i negativno se izražavaju o preduzetnim reformama u sistemu odbrane: „*Nema države bez vojske, vojska mora da brine o bezbednosti u državi. Kod nas ljudi ne znaju da koriste pušku.*” Srednjoškolci uglavnom pokazuju vrlo **afirmativan stav o vraćanju obaveznog služenja vojnog roka**, pre svega usled uverenja da ono doprinosi fizičkom razvoju i disciplini, što je utemeljeno na pričama starijih članova porodice. Takođe, potreba za obaveznim služenjem vojnog roka vidi se i u činjenici da Srbija nema nikakav uticaj u međunarodnim odnosima, pa ni mogućnost da spreči potencijalnu oružanu agresiju na svoju teritoriju, ali i u potrebi da se vojska angažuje u situacijama elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa, kakve su bile poplave maja 2014.

KO ZASTUPA INTERESE GRAĐANA I KONTROLIŠE SEKTOR BEZBEDNOSTI?

Aktivisti naglašavaju **značaj učešća građana u javnim raspravama** povodom donošenja pojedinih zakona, ali i utisak da se građani Srbije malo pitaju kada je proces formulisanja javnih politika u pitanju: „*Javne rasprave jesu način kontrole, ali stanovnici Srbije nemaju iste mogućnosti da utiču na donošenje zakona.*”

Učešće medija i civilnog društva u ovim procesima, kao i u kontroli sektora bezbednosti takođe je jako važno, ali problem su ograničeni resursi (lokalni mediji se takođe u velikoj meri finansiraju iz projekata), kao i prisustvo negativnih trendova u domaćim medijima, poput senzacionalizma i prenošenja neproverenih informacija.

Srednjoškolci učesnici fokus grupe navode da nisu čuli za **postojanje nezavisnih državnih organa**, ali su čuli za osobe koje trenutno obavljaju funkcije Ombudsmana i Poverenika za informacije od javnog značaja, što ukazuje na negativan trend personalizovanja državnih funkcija.

Indikativan je i stav iznet u fokus grupi sa aktivistima, koji ukazuje na **potrebu edukacije o načinima na koje građani mogu da se obrate** nekom od nezavisnih državnih organa: „*Znam šta treba da rade i znam da postoje nezavisni organi kontrole, ali ne znam koliko ti organi rade. Ovde ljudi dižu ruke čim čuju kakva je procedura.*”

Učesnici/e su iznosili kritičke stavove povodom Narodne skupštine, smatrajući da se bavi bezbednošću međustranačkim sukobima: „*Nema komunikacije u parlamentu, uvek je sukob pozicije i opozicije, mehanički se glasa i bez sopstvenog mišljenja.*”

Iako su učesnici/e uglavnom obavešteni o tome da u se u Narodnoj skupštini nalaze i poslanici poreklom iz Čačka, evidentna je **potreba za razvijanjem direktnije komunikacije**, kao i podsticanjem poslanika da se u svom radu više bave lokalnim problemima sredina iz koje dolaze: „*Oni ne zastupaju interese građana Čačka. Taj poslanik nikad nijedan problem što se tiče grada nije pomenuo, nije ni došao u grad ko zna otkad.*”; „*Čačak ima 5 predstavnika u Republičkoj skupštini, ali niko od njih, naprimer, nijednom nije postavio pitanje zašto je budžet ovog grada drastično smanjen u odnosu na prethodne godine.*”

IZVEŠTAJ ZRENJANIN

KO SE BAVI MLADIMA I BEZBEDNOŠĆU U ZRENJANINU?

Gradski savet za mlade sa 13 članova formiran je 2008. godine odlukom Skupštine grada. **Kancelarija za mlade** zvanično je počela sa radom početkom 2009. godine, a njenu strukturu čine koordinator KZM, član Gradskog veća zadužen za mlade, predsednik Gradskog saveta za mlade i volonteri. Jedna članica Gradskog veća zadužena je za oblasti sporta, mladih i regionalne saradnje.

ZRENJANIN

Po površini od 1326 km², najveći grad u Vojvodini
Multikulturalna sredina, preko 20 naroda i etničkih grupa
123362 stanovnika (51,48% žene, 48,52% muškarci)
Mladi (15-29) čine 18% (m 52 %, ž 48%)
Prosečna starost stanovništva 42,2 godine.
22,6% nezaposlenih lica su mladi
Stopa nezaposlenosti iznosi blizu 26%
Formalna zaposlenost na nivou proseka od 47,5%
Prosečna neto zarada 39538 (ispod proseka)
8 srednjih škola, 2 visokoškolske ustanove
15% stanovništva ima više i visoko obrazovanje (ispod republičkog proseka)
Očekivano trajanje života je 73,33 godine
70,75 lekara na 100 hiljada stanovnika (niska stopa)
Stopa osuđenih maloletnih i punoletnih počinitelja krivičnih dela 0,57%, na nivou republičkog proseka
Samo 25,37% odbornika u lokalnoj skupštini su žene

U sklopu izrade nacrtu **Lokalnog akcionog plana** održano je šest javnih rasprava, te je LAP za period 2010-2014 usvojen 2009. godine. Među principima LAP-a navedeni su poštovanje ljudskih prava, ravnopravnost, interkulturalnost, dostupnost, saradnja i aktivno učešće mladih. LAP-om je obuhvaćena i oblast sigurnosti mladih, koja se odnosi na širok opseg pojava, poput problema u vezi sa porodičnim odnosima (pad sistema vrednosti, loši porodični uzori), školstvom i drugim institucijama (nepostojanje adekvatnih vaspitnih i preventivnih mera, nezaposlenost, nedovoljno poznavanje zakona od strane mladih), kao i u vezi sa negativnim uticajem vršnjačkih grupa i medija. Predviđene aktivnosti uglavnom su edukativnog i preventivnog karaktera.

Grad Zrenjanin od 2004. godine ima Zaštitnika građana, a donete su i Strategija održivog razvoja grada Zrenjanina 2014-2020, Strategija razvoja kulture grada Zrenjanina 2014-2022, LAP za pristupačnost, LAP za borbu protiv korupcije, kao i Lokalni ekološki akcioni plan.

Od tela koja se bave bezbednošću u lokalnoj zajednici formirani su **Savet za odbranu i bezbednost** i **Savet za bezbednost saobraćaja** (uspostavljen 2010).

MIŠLJENJA MLADIH U ZRENJANINU O LOKALNOJ BEZBEDNOSTI I DEMOKRATSKOJ KONTROLI

Izvori ugrožavanja bezbednosti lokalne zajednice: narkomanija, porodično i vršnjačko nasilje, alkoholizam, socijalne razlike, nedovoljno bezbedna okolina za izražavanja pripadnosti etničkim grupama, izostanak adekvatne reakcije lokalnih organa, korupcija, nepotizam, saobraćaj, disfunkcionalne porodice, nedostatak infrastrukture (loša rasveta ulica, pešački prelazi, semafori), nezaposlenost, nedostatak neformalnog obrazovanja, neadekvatna zdravstvena zaštita, nedostatak lekova i tretmana, hemijsko zagađenje hrane i okoline, loš kvalitet vode.

Problematicni prostori u Zrenjaninu: Šećerana, bazen, Peskara, sportski centar, kulturni park, Karadorđev park, spomenik na Bagljašu, Jugoremedija, Dijamant, Duvanika, Bek, Skrobara, Radijator, stari Šinvoz, ITP, prostori oko

škola (više škola se nalazi na malom prostoru), okolina Poljoprivredne škole, Žitoprodukt, Crveni krst, Pivnica, Koševi, Deponija.

Ustanove i organizacije zadužene za bezbednost lokalne zajednice: država, lokalna samouprava, inspekcija, školski policajac, psiholog, porodica, škola, civilni sektor, etički komiteti, sudstvo, zaštitnik građana, komunalna inspekcija, saobraćajna policija, unutrašnja kontrola, policija, centar za socijalni rad, Vojvodina vode (fabrika vode), Elektrodistribucija, Direkcija za izgradnju i uređenje, inspekcija rada, zaštitnik prava pacijenata, zdravstvena inspekcija, institucije kulture.

Usluge koje nedostaju u lokalnoj sredini, a potrebne su: više pešačkih prelaza i semafora na problematičnim lokacijama, osvetljenje mračnih delova grada, više saobraćajnih patrola na frekventnim mestima, aktivno uključivanje lokalne samouprave u rešavanje bezbednosnih problema mladih, viši stepen zdravstvene zaštite, institucije kulture, Svratište (postojeće nema dovoljne kapacitete).

Pretnje bezbednosti Srbije: kriminal, terorizam, nasilje, nezavisnost Kosova, zagađenje životne sredine - vode, politička razjedinjenost, korupcija, narkomanija, poremećen sistem vrednosti, nerešena pitanja sa susednim zemljama.

Bezbednošću građana Srbije trebalo bi da se bave: policija, Vojska, žandarmerija, BIA, agencije za obezbeđenje, državni organi, narodni poslanici, poverenici (za zaštitu ravnopravnosti i zaštitu informacija od javnog značaja), lokalne samouprave, socijalni radnici, građani, nevladine organizacije, zdravstvene ustanove, inspekcije.

BEZBEDNOST U LOKALNOJ ZAJEDNICI – MIŠLJENJA UČESNIKA/CA

ŠTA JE BEZBEDNOST?

Učesnici/ce fokus grupa, posebno srednjoškolci, **bezbednost i pojam ljudske bezbednosti** posmatraju pretežno kroz fizičku bezbednost: „*Bezbednost ima više aspekata, ali fizička bezbednost, pre svega je najvažnija.*” Bezbednost se vidi i kroz prizmu različitih prava i sloboda – **slobode mišljenja, kretanja i izražavanja mišljenja:** „*Bezbednost je pravo na slobodu kretanja, mišljenja, izražavanja.*”; „**To znači živeti sa svojim svakodnevnim aktivnostima, a da vam to niko ne remeti.**” Pojam bezbednosti poistovećuje se i **sakonkretnom institucijom:** „*Nama bezbednost obezbeđuje policija, a to znači da se ja osećam bezbedno i svi oko mene.*” Neki pojam shvataju i u širem kontekstu lokalne zajednice: „**Bezbednost ne pruža policija, već ljudi koji žive u ovom gradu. Ali, niko se u ovom gradu i u ovoj zemlji ne oseća bezbedno.**”

ŠTA JE BEZBEDNOSNI PROBLEM U ZRENJANINU?

Učesnici/e smatraju da se Zrenjanin ne razlikuje od drugih sredina u Srbiji, odnosno da je podjednako nebezbedna sredina kao i većina gradova u Srbiji. Posebno ih pogađa veliki stepen **nezaposlenosti, izražene socijalne razlike, nedostatak kulturnih institucija**, kao i nedovoljna bezbednost lokalne zajednice za izražavanje pripadnosti određenim grupama, pre svega etničkim. Kao posebno značajan problem opažaju izostanak delovanja lokalnih institucija na potencijalno problematične situacije, grupe, pojedince, kao i nedostatak međusektorske saradnje u lokalnoj zajednici: „**Generalno, institucije nisu povezane i ne saraduju.**” Učesnici su istakli, kao stalno prisutne pojave i probleme u lokalnoj zajednici, **narkomaniju, alkoholizam**, a dosta su prisutni i problemi sa taksistima i drugi **problemi nebezbednog saobraćaja** u gradu: „*Zbog saobraćaja, ovo nije bezbedan grad. Ne smem da pustim svoje dete da ide samo u školu, nema semafora.*”; „*Oko Tehničke škole je posebno opasno zbog bahatih vozača.*”; „*Bicikli u glavnoj ulici, u pešačkoj zoni, a komunalna policija ništa ne preduzima. Pešačka zona je nebezbedna.*”

Neki učesnici, posebno srednjoškolci, stanje bezbednosti vezuju za mikro-zajednicu, porodicu i porodične odnose: „Zrenjanin je grad sa mnogo nezaposlenih, može se uočiti raspad porodice. Deca gledaju svađe, razvodi su sve brojniji, roditelji su van kuće, ne vaspistavaju decu, oni su prepušteni ulici, postaju delinkventi, narkomani, koriste marihuanu, ne kriju se, nemaju inicijativu, to je neki oblik depresije.“

DA LI SE OSEĆAJU BEZBEDNO U ZRENJANINU?

Učesnici se pretežno osećaju bezbedno u svom gradu, a prema njihovom uvidu, Zrenjanin je bezbedniji od nekih većih gradova u Srbiji, ali nebezbedniji u odnosu na manje sredine. „Zrenjanin je bezbedniji je od Novog Sada i Beograda, a ugroženiji od Sečnja.“ Osećaj nebezbednosti javlja se ponekad u noćnim časovima i prilikom povratka kući, uglavnom zbog neosvetljenih delova grada; „Dok sam studirala, Zrenjanin je bio bezbedniji i noću se nisam plašila. Moju sestru je skorije presreo neki manijak i ja se od tada plašim.“ Prema mišljenju učesnika, **socijalni problemi i razlike** izazivaju brojne negativne posledice, ali se uzrok svega nalazi u **disfunkcionalnim porodicama**: „Ljudu su nezadovoljni, roditelji nemaju vremena za svoju decu. Ne razgovaraju, ne rešavaju probleme.“ Osećaju (ne)bezbednosti doprinosi i prisustvo **sukoba zasnovanih na etničkoj ili polnoj/seksualnoj pripadnosti**. Iako su, prema stavovima nekih od učesnika, ovi sukobi sada manje zastupljeni, na njihovom sprečavanju se mora više raditi, pre svega kroz edukaciju i jačanje porodice: „Etničko nasilje je prisutno u Mužlju, prema Romima. I to potiče od porodice.“; „Ovde nema patriota, već su nacionalisti. Niko ne vodi računa da usadi u decu ljubav prema čoveku. Deca se dele još u vrtiću prema nacionalnosti“; „Danas se osećam bezbednije pre nego 5, 6 godina, kada su se javljali etnički sukobi, ili sukobi zasnovani na polnoj ili seksualnoj pripadnosti. Ali, ljudi su ovde generalno nezadovoljni, to je neka socijalna apatija, i ljudi se brane agresijom.“

KAKO POBOLJŠATI BEZBEDNOST?

Naglašena je **potreba za preventivnim radom** i uverenje da bi mnogi problemi (posebno incidenti koji uključuju fizičko nasilje) mogli biti sprečeni uz pravovremenu preventivnu akciju, kao i **saradnju** relevantnih lokalnih aktera. Istaknuta je neophodnost **suzbijanja korupcije i nepotizma** u radu lokalnih institucija, kako bi se povećala njihova efikasnost: „Tamo rade nestručni ljudi, frustrirani, koji su zaposleni preko veze. I to je nasilje – kad ti ne činiš ono što bi trebalo da radiš.“ Bezbednost u lokalnoj zajednici mogla bi se poboljšati i kroz rad na **upoznavanju građana sa procedurama** i kroz njihovu bolju informisanost: „Ljudi ne znaju kome treba da se obrate da bi dobili informaciju šta mogu da preduzmu u zaštiti svoje bezbednosti.“

Istovremeno, naglašeno je i **nepoverenje u institucije i njihovo adekvatno funkcionisanje**, bilo zbog percepirane korupcije ili neefikasnosti, bilo zbog svesti da čak ni institucije ne mogu da se suprotstave određenim grupama. Utisak je da su određene grupe ili pojedinci u gradu „povlašćeni“ i „zaštićeni“ od kažnjavanja i represivnog delovanja: „U mojoj ulici jako moćan čovek krenuo je da gradi kuću iako nije imao papire i dozvole.“

Učesnici/e iz grupe srednjoškolaca i srednjoškolke očekuju da se organa lokalne samouprave više angažuju kada su problemi mladih u pitanju i stvaranje podsticajnog okruženja za sve građane, a pre svega kada je u pitanju dugoročno rešavanje problema sa pijaćom vodom i drugih ekoloških problema grada.

ŠTA SU OČEKIVANJA OD KONKRETNIH AKTERA?

Kada su u pitanju lokalni akteri koji se, u sklopu svog rada, bave mladima i bezbednošću, prisutni učesnici/e rekli su da je potrebno **jačanje školskih institucija i njihovih ingerencija**, s obzirom na probleme u vezi sa disciplinom đaka i verbalnim i fizičkim nasiljem u školama.

Policija se uglavnom posmatra kao ključni akter zadužen za bezbednost u lokalnoj zajednici, ali je istaknuta potreba dodatnog razvoja preventivnog rada policije u zajednici, koji je nedovoljan: „Policija je u službi moje bezbednosti, ali su se tada svi vrteli u krug, niko nije ništa preduzeo.“ Posebno se ističu očekivanja od saobraćajne policije koja treba

da reši problem neodgovornih vozača koji ugrožavaju bezbednost pešaka i biciklista, ali i odgovornije vrši svoju dužnost: „Kod nas saobraćajci kažnjavaju samo retko one bogate.” Zajednički stav je da bi osećaj bezbednosti bio veći u kada bi bilo više policijskih službenika na ulicama, posebno u kontekstu noćnih izlazaka.

Centar za socijalni rad vidi se kao važan akter koji odgovara na brojne probleme u vezi sa ljudskom bezbednošću, ali nedovoljno efikasno: „Socijalni rad kod nas jako zakazuje kao institucija. Danas, u školi, otac je svog sina savetovao da udari druga, a ne da koristi nož. Smatram da je to propust i centra za socijalni rad.“

MIŠLJENJA MLADIH O BEZBEDNOSTI SRBIJE I DEMOKRATSKOJ KONTROLI

Prema mišljenju učesnika i učesnica, država Srbija nije bezbedna. Na nivou države prisutni su problemi poput onih u Zrenjaninu, pre svega izostanak reakcije državnih organa na ove probleme, samo u mnogo većem obimu.

KO OMOGUĆAVA NACIONALNU BEZBEDNOST?

Kao akteri koji se bave bezbednošću države pre svega se vide institucije „tvrdog jezgra” sektora bezbednosti poput policije, vojske, BIA. S druge strane, odgovori poput – narodni poslanici, poverenici (za zaštitu ravnopravnosti i zaštitu informacija od javnog značaja), lokalna samouprava, socijalni radnici, građani, nevladine organizacije, zdravstvene ustanove – ukazuju na šire shvatanje aktera u kontekstu socijalne bezbednosti i njenog posmatranja kroz prizmu lokalne zajednice i lokalnih bezbednosnih potreba.

KO ZASTUPA INTERESE GRAĐANA I KONTROLIŠE SEKTOR BEZBEDNOSTI?

Aktivisti i aktivistkinje naglašavaju značaj korišćenja zakonom predviđenih procedura i pravnih sredstava za rešavanje lokalnih bezbednosnih problema građana, kao i **značaj angažovanja civilnog društva i medija**, a takođe i **samoorganizovanja građana**: „Neko je hteo da postavi splav u MZ Mala Amerika, mi kao građani smo protestovali i izborili se da ne dobijemo splav jer bi narušavao životnu sredinu.”; „I ovde su bili prisutni nepotizam i korupcija, ali su se građani obratili opštinskom ombudsmanu, korišćeni su pravni lekovi, obraćanje Apelacionom sudu, medijski je bilo dobro praćeno od strane lokalnih medija i vojvođanskih medija.” Dodatno, po mišljenju pojedinih prisutnih aktivista **mediji** predstavljaju ključnog akteru kontroli sektora bezbednosti: „**Mediji su jedini koji mogu da pomognu u kontroli.**”

Srednjoškolci učesnici fokus grupe navode da su čuli za **postojanje nezavisnih državnih organa**, ali nisu upoznati sa procedurama obraćanja, tj. komunikacije sa njima. Zajednički je stav o važnosti **edukacije** o načinima na koje građani mogu da se obratene od nezavisnih državnih organa, ali i o putevima ostvarivanja prava: „Procedure su komplikovane, spore i građane treba upoznati sa njima.”; „Imamo policiju, sud, ali ne znaš kome da se obratiš.”

Prisutan je stav da poslanici, kako Gradske, tako i Narodne skupštine, u svom radu treba više da se bave problemima građana, čemu može doprineti i podsticanje **direktnije komunikacije** građanima: „Nemamo komunikaciju s poslanicima naše gradske skupštine. Ja znam za koga sam glasala.”

Izraženo je nezadovoljstvo funkcionisanjem sistema, državnih organa i odsustvom rešenja: „Zakone koje neko donese, on ih sam krši.”; „Mi nismo država koja funkcioniše.”

PREPORUKE

Šta je na raspolaganju **lokalnim organima**?

- Pokretanje lokalnih inicijativa i aktivnosti za realizaciju kvalitetnih edukativnih, kulturnih, sportskih i drugih sadržaja za mlade (projekti finansirani od strane republičkih institucija)
- Učešće predstavnika mladih u planiranju opštinskog budžeta
- Ispunjavanje mera predviđenih LAP-om koje su u vezi sa bezbednošću mladih; u buduće LAP-ove za mlade uvrstiti mere i aktivnosti koje su u vezi sa bezbednošću mladih
- Kontinuirano praćenje stanje ljudske bezbednosti mladih
- Jačanje preventivnog rada policije, u skladu sa dobijenim informacijama od predstavnika mladih
- Poboljšavanje kapaciteta lokalnih ustanova značajnih za poboljšanje položaja najugroženijih predstavnika mladih (Svratišta, Narodnekuhinje...)
- Ukoliko takva tela ne postoje, formiranje lokalnih nezavisnih tela zaduženih za zaštitu prava građana (lokalni ombudsman).

Direktnije uključivanje mladih i poboljšanje komunikacije

- Uključivanje predstavnika učeničkih parlamenata srednjih škola i predstavnika civilnog sektora u rad lokalnih tela zaduženih za bezbednost (saveta za bezbednost)
- Uključivanje mladih predstavnika nacionalnih manjina u rad lokalnih tela zaduženih za bezbednost (Požarevac)
- Uspostavljanje stalne komunikacije i saradnje po pitanju bezbednosti mladih između različitih aktera u lokalnoj zajednici (periodični sastanci jednom mesečno ili jednom u tri meseca, odnosno po potrebi)
- Periodični sastanci predstavnika mladih sa predstavnicima lokalnih institucija koje se bave bezbednošću i mladima, razmena informacija o bezbednosnim problemima.

Učešće **narodnih poslanika** iz lokalne sredine u rešavanju bezbednosnih problema mladih

- Uspostavljanje mehanizama direktne i stalne komunikacije između narodnih poslanika i mladih, odnosno narodnih poslanika i lokalnih institucija
- Uključivanje „lokalne perspektive” u rad i aktivnosti narodnih poslanika
- Uspostavljanje mehanizama direktne i stalne komunikacije između pokrajinskih poslanika i mladih, odnosno pokrajinskih poslanika i lokalnih institucija; uključivanje „lokalne perspektive” u rad i aktivnosti pokrajinskih poslanika (Zrenjanin).

Uloga **lokalnog civilnog društva i medija**

- Čvršće povezivanje lokalnih organizacija CD u sagledavanju bezbednosnih problema mladih
- Uključivanje civilnog društva u praćenje stanja ljudske bezbednosti mladih
- Stalno medijsko praćenje i izveštavanje o aktivnostima koje lokalna samouprava i lokalne bezbednosne institucije preduzimaju na planu poboljšanja položaja mladih
- Učešće mladih u emisijama lokalnih TV stanica i predstavljanje „dobrih primera”.